Hitit Üniversitesi ***Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***
Yıl 3, Sayı 1-2, Haziran-Aralık 2010 (57-69)

AMERİKAN MİSYONERLERİNİN ERMENİ MESELESİNE ETKİLERİ (1890-1914)

*Cemal SEZER**

Öz

19. yüzyılın ilk çeyreğinde Anadolu'ya ayak basan Amerikan misyonerleri, kısa sürede Osmanlı coğrafyasına yayılmışlardır. Misyonerler, faaliyetlerini ilk önce Müslümanlar ve Yahudiler üzerinde denediler. Fakat çok geçmeden başarılı olamayacaklarını anladılar ve bu konuda etki edebilecekleri Ermenileri gözlerine kestirdiler. Açmış oldukları eğitim kurumlarında, Ermeniler üzerindeki faaliyetlerini yoğunlaştırdılar. Buralarda Ermenilere ayrılıkçı fikirleri öğrettiler. Çünkü Amerikan misyonerlerinin dini ve ekonomik çıkarları Ermenilerin, Osmanlı yönetiminden ayrılmasıyla gerçekleşebilirdi.

Sonrasında Ermenilerin 20. yüzyılın sonlarına doğru Anadolu'nun her yerinde çıkardığı isyanlar ve buna karşı Osmanlı yönetiminin aldığı önlemler sırasında bir takım olaylar yaşanmıştır. ABD ve Avrupa kamuoyuna, Türkler, "Ermenilere sözde soykırım yaptı." şeklindeki haberleri yansıtan ve bununla ilgili yayınlarda bulunan Amerikan misyonerleridir. Dolayısıyla Ermeni meselesinin değişik zamanlarda ve şekillerde sürekli olarak içeride ve dışarıda Türkiye Cumhuriyeti'nin gündemini yoğun bir şekilde meşgul etmesinde Amerikan misyonerlerinin o dönemlerde yaptıkları faaliyetlerin yadsınamaz katkısı vardır.

Bu çalışmada, 1890-1914 yılları arasında Amerikan misyonerlerinin Ermeni meselesine olan etkileri ve Osmanlı Devleti'nin ABD'deki elçilerinden Alexander Mavroyeni Bey'in bu mesele ile mücadelesi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı Devleti, ABD, Ermeniler, Amerikan Misyonerleri, Alexander Mavroyeni Bey.*

* Okutman, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü.

The Contributions of American Missionaries to the Armenian Issue in Ottoman Empire(1890-1914)

Abstract

The American missionaries have increased rapidly through the Ottoman territory stepping into Anatolia in the first quarter of the 19 th century, who started their religious activities with Muslims and Jews first. They realized that they could not be succesful; therefore they approached the Armenians who they could influence the society in the educational institutions,. They focused on teaching the Armenians the separatist ideas as it were necessary for Armenians to separate from the Ottoman Empire so that American missionaries can get benefit in terms of religion and finance.

Later, Armenians led a number of revolts throughout Europe in the last years of the 20th century. During this period, even though the Ottoman Empire took some precautions, some news in the USA and in Europe, such as "Turks committed a so-called Armenian Genocide" was released and publicized about the Armenians by American missionaries. Today, the effects of the American missionaries on the busy agenda of the Turkish Republic about the Armenian issue cannot be underestimated. In this study, the influence of the American missionaries on the Armenian issue between the years 1890-1914 has been analyzed.

This present study aims also to investigate the fights of Mr. Alexander Mavroyeni who was the Ottoman Empire's ambassador fort he USA during this period.

Keywords: *Ottoman Empire, USA, Armenians, American Missionaries, Mr. Alexander Mavroyeni*

I. GİRİŞ

1810 yılında ABD'de kurulan *"American Board of Commissioners for Foreign Missions"* adlı misyoner[1] örgütü kısaca *"BOARD"* ya da *"ABCFM"* olarak bilinmektedir (Kocabaşoğlu, 2000:15). Merkezi Newyork'ta bulunan BOARD, Amerikan misyoner örgütleri içerisinde en önde geleni ve en önemli olanıdır. Osmanlı Devleti'nde bulunan Protestan okullarının çoğu bu örgütün çok büyük para yardımları, talimatları ve teşvikleriyle yapılmıştır (BOA, Y.EE, nr. 102/38, 19.M.1311, Lef.1).

BOARD'ın tüzüğüne göre amaç, Hıristiyanlar dışındaki dinsizleri Hıristiyanlaştırmak, bilmeyenlere İncil'i öğretmek, Hıristiyan olmayanları bu dine davet etmek veya kendi mezheplerine insan kazandırmaktır. Nihaî hedef ise, yeryüzünde güçlü bir Hıristiyan topluluğu oluşturmaktır (Kocabaşoğlu, 2000:16). Bu hedef doğrultusunda BOARD, Amerika kıtasında ve dünyada Protestanlığı